

G. A. ZARB, G. E. CARLSSON. *Physiologie und Pathologie des Kiefergelenks*. 525 pag., 366 afb. Quintessenz Verlags GmbH, Berlin, Chicago, London, Rio de Janeiro, Tokyo 1985. Prijs DM 280,—. ISBN 3 87652 025 8.

Dit is de Duitstalige versie van het boek *The temporomandibular joint, function and dysfunction*, dat in 1979 door Munksgaard in Kopenhagen is uitgebracht en dat in dit tijdschrift (Ned Tijdschr Tandheelkd 1980; 87: 69) zeer positief werd beoordeeld.

Ook deze uitgave heeft nog steeds actualiteitswaarde en dat geldt vooral voor de hoofdstukken over morfologie, groei, adaptatie en degeneratie van het kaakgewricht.

Gelet op de verhouding tussen prijs en kwaliteit gaat de voorkeur – niettegenstaande de fraaie uitvoering van deze Quintessenz-uitgave – toch uit naar de Engelse versie.

R. Buchner, Bussum

I. VAN DER WAAL, W. A. M. VAN DER KWAST. *Oralpathologie für Zahnärzte. Klinische, röntgenologische, histopathologische und therapeutische Aspekte häufiger Erkrankungen der Mundhöhle*. 392 pag., 351 afb. Quintessenz Verlags GmbH, Berlin, Chicago 1987. Prijs DM 330,—. ISBN 3 87652 925 5.

Dit boekwerk is zowel in het Duits, eind 1987, als ook sinds kort in het Engels uitgegeven (ISBN 0 86715 197 8).

De auteurs tonen met dit werk eens te meer hun grote kennis en deskundigheid op het gebied van de pathologie van de mondholte en omgevende weefsels. De indeling van de hoofdstukken is overzichtelijk en maken het zeer praktisch bruikbaar als naslagwerk en vooral ook als studieboek.

Naast slijmvliesafwijkingen, parodontopathieën, cariës, ontstekingen, tumoren, cysten en botafwijkingen worden aandoeningen van de speekselklieren en sinus maxillaris, lymforeticulaire ziekten, aangeboren afwijkingen, ontwikkelingsstoornissen, en syndromen in het hoofd-halsgebied behandeld. Tevens wordt bijzondere aandacht geschonken aan infectieziekten en algemene ziekten met mogelijke symptomen in het hoofd-halsgebied, waaronder vanzelfsprekend ook AIDS uitgebreid behandeld wordt. Voor degenen die dieper op een bepaald onderdeel willen ingaan worden waardevolle, recent bijgewerkte literatuurverwijzingen na ieder hoofdstuk gegeven.

De zeer vele, schitterende klinische en even zo fraaie histopathologische beelden zijn alle in kleur gedrukt op de mooiste kwaliteit papier. De röntgenfoto's zijn eveneens van bijzondere kwaliteit.

De titel zou kunnen suggereren dat het gaat om een boekwerk dat met name voor de tandarts van belang is. Echter, het brede kader waarin het werk is uitgevoerd maakt het tot een standaardwerk, waarvan de aanschaf voor tandartsen algemeen-practici en -specialisten noodzaak is. Voorts kan het worden aanbevolen voor alle medici die betrokken zijn bij diagnostiek en behandeling van patiënten met aandoeningen in het hoofd-halsgebied, zoals K.N.O.-artsen, dermatologen, internisten, patholoog-anatomen etc.

Th. Vriezen, Amersfoort

ONDER REDACTIE VAN A. J. C. HUFFSTADT, P. H. M. SPAUWEN, J. BOERSMA, G. S. HAVINGA, J. BERGSTRA. *Schisis. Multidisciplinaire benadering*. 196 pag. Samsom Stafleu, Alphen aan den Rijn, Brussel 1987. Prijs f 65,—. ISBN 90 6016 816 X.

De titel doet vermoeden dat een oud boek, met vrijwel dezelfde titel (*Multidisciplinaire behandeling van patiënten met lip-, kaak- en gehemeltepletten*, Stafleu 1975), opnieuw wordt gepresenteerd. Niets is echter minder waar.

Die unieke uitgave uit 1975 voorzag indertijd in een grote behoefte, maar langzamerhand raakte dit boek achterhaald. Een Groningse werkgroep heeft nu de moed gehad om de editie uit 1975 grondig te herschrijven.

Het geheel nieuwe eerste hoofdstuk laat zien wat de huidige stand van zaken is op het terrein van erfelijkheid, incidentie, classificatie, penetrantie en functionele incompetentie van schisisbaby's.

In het tweede hoofdstuk wordt het schisisteam belicht, waarbij de nadruk ligt op de volledigheid, de continuïteit van de leden en een consequente filosofie. Duidelijkheid tegen de ouders, onderlinge afspraken en ervaring van de behandelaars blijken een belangrijke rol te spelen.

In hoofdstuk 3 wordt systematisch beschreven – in tegenstelling tot de eerdere uitgave – hoe de begeleiding en behandeling van een schisisbaby moet zijn tot aan de basisschool. Niet voor niets is de leeftijd van zes jaar gekozen, omdat schisiskinderen zoveel als mogelijk is, 'onbeschadigd' de basisschool moeten kunnen binnengaan.

Hoofdstuk 4 behandelt de leeftijdsfase van 6 tot 12 jaar. Terecht wordt in dit hoofdstuk de nadruk gelegd op keel-, neus- en oorheelkunde en orthodontie. Een paragraaf over de sluiting van het palatum durum en van de kaakspleet op 9- en 12-jarige leeftijd ontbreekt niet. Algemeen wordt aangenomen dat sluiting van de kaakspleet door middel van bottransplantaten, niet in de laatste plaats vanwege de orthodontische behandeling, baat heeft op de leeftijd vóór (of juist na) de doorbraak van de blijvende cuspidaat.

In hoofdstuk 5 worden schisispatiënten van 12 tot 18 jaar onder de loep genomen, waarbij de maxillofaciale prothetiek goed voor de dag komt. Toch wordt algemeen aangenomen dat deze discipline steeds minder werk zal moeten verrichten door betere operatietechnieken op jeugdige leeftijd en beter geplande operaties. Men kan stellen dat getemporeerde operaties niet alleen minder operaties maar ook betere resultaten opleveren. Toch kunnen sommige operaties alleen in de genoemde periode plaatsvinden. Men moet dan denken aan neus- en littekencorrecties en aan osteotomieën. Met name de laatste groep operaties kan alleen worden uitgevoerd als het schisiskind is uitgegroeid. Door de atraumatische wijze van opereren komt het gelukkig steeds minder voor dat drastische correcties als Le Fort I- en II-osteotomieën moeten worden verricht.

Hoofdstuk 6 toont op een openhartige wijze de belevingswereld van ouders met schisiskinderen. Bovendien laten de brochures in de hoofdstukken 3, 4 en 5 duidelijk zien wat de vooruitzichten zijn van ouders en kind.

Concluderend: een goed geschreven en geredigeerd leerboek voor slechts f 65,00, dat laat zien welke filosofie ten grondslag ligt aan de behandeling van schisispatiëntjes in Nederland en hoe de resultaten zijn. Niet alle schisisteams zullen het in detail eens zijn met alle behandelingen. Maar toch, een meer dan voortreffelijk boek met goede illustraties, getuigend van een empathische aanpak. Een onontbeerlijk boek voor iedere tandarts die schisispatiënten behandelt in de eigen praktijk.

J. Baart, Amsterdam

J. B. JACKSON, R. K. HILL. *New trends in dental practice valuation and association arrangements*. 258 pag. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo, Hong Kong 1987. Prijs \$ 29,—. ISBN 0 86715 193 5.

In dit boek worden twee onderwerpen be-

handeld die beide betrekking hebben op overname van en deelname in een tandartspraktijk: de waardebeoordeling van de praktijk en de structurering van de deelresp. overname.

De auteurs geven een overzicht van een aantal veel gebruikte, doch weinig accurate, methoden van waardebeoordeling. Vervolgens worden drie 'nieuwe' methoden aangeboden. Deze methoden hebben gemeen dat het aandachtspunt het inkomensgenererend vermogen van een praktijk is en dat de disconteringsmethode gehanteerd wordt. De methoden verschillen in de variabelen die worden verdisconteerd. De drie variabelen zijn: de netto-inkomsten, de ondernemingswinst en de 'cash-flows'. Deze methoden worden uitvoerig behandeld, maar vergen wel de nodige bedrijfseconomische voorkennis.

De structurering van het overname- resp. deelnameproces wordt eveneens uitvoerig en stapsgewijs behandeld. Allereerst wordt een overzicht gegeven van de redenen en procedures voor zowel de koper als de verkoper. Vervolgens worden de juridische consequenties van diverse samenwerkingsverbanden uiteengezet. Het boek wordt afgesloten met een prototypische waardestudie en twee voorbeelden uit de praktijk.

Concluderend kan worden gesteld dat dit boek interessant is voor algemeen-practici die hun eigen praktijk eens financieel willen doorlichten of die over een overname resp. deelname denken. Het biedt moderne bedrijfseconomische methoden die goed worden verhelderd met tabellen, checklists en praktijkvoorbeelden. De waardebeoordeling vergt echter wel het nodige financiële puzzelwerk.

De belastingtechnische en juridische verhandelingen zijn van minder belang, omdat de wetgeving op dit gebied in de Verenigde Staten beduidend verschilt van de Nederlandse. De checklists en richtlijnen zijn echter universeel geldend.

E. F. Steketee, Amsterdam

G. T. CLARK, W. K. SOLBERG. Perspectives in temporomandibular disorders. 152 pag., 80 afb. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo, Hong Kong 1987. Prijs \$ 44,—. ISBN 0 86715 176 5.

Dit is het derde deel in de serie monografieën over het kaakgewricht. Zoals gebruikelijk is het een zeer goed verzorgde uitgave. In tien hoofdstukken wordt door diverse deskundigen de laatste stand van zaken met betrekking tot verschillende aspecten van de craniomandibulaire dysfunctie aan de orde gesteld.

Allereerst behandelt Clark in vogelvlucht

de etiologie, het onderzoek en de diagnostiek van artrogene afwijkingen en myogene stoornissen bij craniomandibulaire problemen. Van de hand van Solberg is het hoofdstuk over de epidemiologie van functiestoornissen. Hansson gaat uitgebreid in op de biologie met het kaakgewricht onder invloed van belasting en veroudering. Met name besteedt hij aandacht aan de veranderingen in de zachte weefsels van het gewricht als voorstadium van meer irreversibele aandoeningen. Vervolgens beschrijft Peterson de, in zijn ogen, voornaamste röntgenprojecties voor afbeeldingen van het kaakgewricht, te weten de schuin-laterale opnametechniek en de transmaxillaire vóór-achterwaartse methode voor een frontale opname. Beide werkwijzen worden voor de morfologie van het gewricht gebruikt, maar voor uitspraken over positie en gewrichtsspleet zijn alleen tomogrammen van het kaakgewricht te gebruiken.

In het vijfde hoofdstuk wordt de artrografie als middel besproken om de morfologie en de relatie van de zachte weefsels beter te diagnostiseren. Voor irreversibele therapieën als chirurgie van het kaakgewricht wordt dit noodzakelijk geacht. Dan volgt een verhandeling over de positie van het kaakopje op röntgenopnamen onder normale en pathologische omstandigheden: een oud en geliefd onderwerp. Dat ook Pullinger er niet uitkomt, bewijst hij met zijn tegenstrijdige conclusies, nl. 'dat een dorsale verplaatsing van het kaakopje een direct gevolg is van een ventrale verplaatsing van de discus, maar dat de positie van de condylus voornamelijk afhankelijk is van rustpositie (myogeenevenwicht), oclusie en speling in het gewricht'.

In hoofdstuk 7 behandelt Sanders de chirurgie van het kaakgewricht bij inklemming en arthrosis. Onder 'arthroplasty' verstaat hij de gehele scala van ingrepen als vormcorrectie, repositie, extirpatie en vervanging van resp. harde en zachte weefsels in het gewricht. Hij claimt bij zijn operaties een positief resultaat van 70-80%.

In het volgende hoofdstuk wordt de neuronale blokkade als middel tot verbetering van de diagnostiek bij myofasciale, reumatische, neuralgische en causalgische pijnen besproken. Clark gaat in op de therapie bij dysfuncties. Hij noemt daarvoor drie uitgangspunten: 1. de therapie moet gebaseerd zijn op een duidelijke, specifieke diagnose, 2. de therapie moet gericht zijn op het wegnemen van de oorzaak van de symptomen en 3. de therapie moet ook rekening houden met de ernst van de klachten. Dit laatste is nodig om een 'overtreatment' te voorkomen. Verder gaat hij in op verschillende therapietypen en de

mogelijke behandelaars, waaronder fysiotherapeut en psychotherapeut.

Hoewel veel van wat geschreven staat ook elders is te vinden, biedt dit boek een goed, actueel overzicht van de craniomandibulaire dysfunctie en haar behandeling. Elk hoofdstuk is voorzien van een zeer recente literatuuroverzicht. Hoewel wordt uitgegaan van medisch-biologische voorkennis van functie en pathofunctie van het kauwstelsel, is het boek zeer lezenswaardig en wordt het aanbevolen aan een ieder die de behandeling van craniomandibulaire dysfunctiepatiënten ter harte gaat.

R. Buchner, Bussum

Th. RAKOSI. Atlas und Anleitung zur praktischen Fernröntgenanalyse. Tweede herziene druk, 304 pag., 262 afb. Carl Hanser Verlag, München, Wien 1988. Prijs DM 228,—. ISBN 3 446 14939 2.

Een fraai uitgevoerd boek, waarin de auteur enerzijds volledigheid nastreeft, maar anderzijds kans ziet de voor de praktische röntgencefalometrie noodzakelijke kennis op een duidelijke en logisch ingedeelde wijze te presenteren. In de inleiding wordt benadrukt dat de laterale schedelfoto slechts een hulpmiddel is bij de orthodontische diagnostiek en therapie en dat daarom dan ook van röntgenanalyse in plaats van röntgendiagnostiek moet worden gesproken.

Het boek begint met een historisch overzicht, waarin vele analysemethoden volgens een duidelijke indeling worden genoemd. Daarna volgt een hoofdstuk over de interpretatie van de anatomie op de laterale schedelfoto. De auteur meent terecht dat de orthodontist de afgebeelde anatomie juist dient te kunnen interpreteren voordat tot de cefalometrische analyse kan worden overgegaan. De beschrijving van alle routinematig in gebruik zijnde meetpunten en -lijnen doet zeer volledig aan. Er wordt vervolgens aandacht besteed aan de betekenis van deze meetpunten en de wijziging in meetwaarden bij toenemende leeftijd van de patiënt. Er wordt onderscheid gemaakt tussen analyses betreffende de ligging van onder- en bovenkaak, de stand van de gebitselementen en metingen in de schedel. De beoordeling van de weke delen wordt in een apart hoofdstuk uiteengezet, waarbij weer een duidelijke indeling wordt gevolgd: de profielanalyse, de lipanalyse en de tonganalyse. Het verzamelen van alle gegevens noemt de auteur een routinewerkje, dat kan worden gedelegeerd of met behulp van een computer kan worden uitgevoerd. Daarna volgt dan de eigenlijke taak van de tandarts/orthodontist: de interpretatie van

de gegevens. Daar gaat dan ook bijna tweederde deel van het boek over. De relatie tussen de klinische diagnostiek en de röntgenanalyse wordt hierbij benadrukt. Vele combinatie-afwijkingen worden behandeld, waarbij de cefalometrische gegevens van de betreffende patiënten niet ontbreken. Het is duidelijk dat een jarenlange ervaring met orthodontische patiënten aan deze tweede druk ten grondslag ligt. De relatie met de praktijk wordt steeds duidelijk gelegd, waarbij ook de behandelingsmogelijkheden bij bepaalde afwijkingen aan bod komen.

De auteur besluit zijn boek met te stellen dat moderne orthodontie niet mogelijk is zonder gebruik te maken van de röntgenfoto. Hij noemt nog enkele bezwaren van de laterale röntgenfoto: de benodigde apparatuur is duur en neemt veel plaats in, zeker wanneer met een grote focus-filmstand wordt gewerkt. Daarnaast is de analyse tijdrovend, maar kan deze niet of nauwelijks door anderen dan de orthodontist worden uitgevoerd. Er wordt in dit kader echter met geen woord gerept over de stralenhigienische aspecten van de röntgenanalyse. Gelet op de huidige ideeën en aanbevelingen inzake stralengebruik was dit wel op zijn plaats geweest. Een nutrisico-analyse behoort aan de indicatie tot het uitvoeren van een röntgenanalyse vooraf te gaan. Maar behalve deze kritische opmerking is het een boek dat als leerboek én als naslagwerk voor iedereen, die werkzaam is in de orthodontische praktijk, prettig te lezen en makkelijk te gebruiken zal zijn.

L. V. Arnold, Marum

M. D. GROSS. Okklusion in der restaurativen Zahnheilkunde. 255 pag., 322 afb. Carl Hanser Verlag, München, Wien 1987. Prijs DM 78,—. ISBN 3 446 14086 7.

Dit boek omvat een uitgebreide inleiding in de leer van occlusie en articulatie. Na de fysiologische kenmerken van het kauwstelsel waarbij nadruk wordt gelegd op de functionele harmonie van de onderdelen (spieren, pezen, kaakgewricht en gebitselementen) en de manier waarop stoornissen in occlusie en articulatie kunnen ontstaan, wordt uitgebreid ingegaan op het onderzoek van de occlusale morfologie.

Vervolgens komen de kenmerken van de ideale occlusie en articulatie aan de orde. Dit wordt nader uitgewerkt in een hoofdstuk over de vervaardiging van restauraties in afzonderlijke gebitselementen. Daarbij wordt niet alleen aandacht besteed aan de gegoten restauraties maar ook aan amalgaamvullingen. De auteur vindt een gegoten restauratie echter al geïndiceerd zodra de step van een meervlaksvulling breder is dan de helft van de grootste breedte van het element. In verband met de vervaardiging van uitgebreid kroon- en brugwerk volgt dan een hoofdstuk over de keuze van de juiste articulator. Dit hoofdstuk is weliswaar uitgebreid maar blijft desondanks oppervlakkig. Een voorbeeld hiervan is de mededeling dat gedeeltelijk instelbare articulatoren nauwkeuriger de bewegingen van de onderkaak weergeven dan middelwaarde-articulatoren maar toch minder nauwkeurig dan volledig instelbare articulatoren. In hoofdstuk 6 wordt beschreven hoe het kaakgewricht en de occlusale morfologie van de gebitselementen op elkaar kunnen worden afgestemd. In alle voorbeelden wordt daarbij de Dentatus articulator getoond. Hoofdstuk 7 heeft betrekking op de rehabilitatie van het gebit bij patiënten met zowel ernstige parodontale afwijkingen als occlusie- en articulatiestoornissen. Het laatste hoofdstuk behandelt in 25 pagina's 'alle' facetten van pijn en dysfunctie van het kauwstelsel.

De auteur is erin geslaagd de huidige stand van de wetenschap op een begrijpelijke manier samen te vatten en daarbij niet te veel in detail te treden. Het gepresenteerde materiaal is een goede basis voor toepassing in de praktijk en verdere studie. Voor dit laatste doel bevat het boek een selectie uit de veelal Duitstalige literatuur. Aan dit laatste is te zien dat het oorspronkelijke in 1982 in de Engelse taal verschenen boek niet alleen in het Duits is vertaald maar ook bewerkt. Zowel de nomenclatuur als het beschrevene zijn soms wat aan de Duitse verhoudingen aangepast. Dit is echter niet op een hinderlijke wijze gebeurd. De vertaler (Prof. Schmalz) verdient hiervoor een compliment. De vele tekeningen zijn soms erg schematisch, maar verduidelijken vrijwel elke bladzijde. Daarom wordt het boek zowel voor tandartsen als studenten van harte aanbevolen.

A. S. H. Duinkerke, Eelde

RECENSIE-EXEMPLAREN

1. J. KASTENBAUER. Zahnarzt – ein Risikoberuf? Berufsbedingte physische Belastungsfaktoren. 128 pag., 50 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo und Tokio 1987. Prijs DM 68,—. ISBN 3 87652 183 1.
2. R. A. KATSEV. Partial Denture Design: A Lingual Locking Approach. 124 pag. Ishiyaku EuroAmerica, Inc., St. Louis, Tokyo 1987. Prijs \$ 30,—. ISBN 0 912791 41 1.
3. VANDER LINDEN, BOERSMA. Diagnose und Behandlungsplanung in der Kieferorthopädie. 351 pag. Quintessenz Verlags GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo und Tokio 1988. Prijs \$ 68,—. ISBN 3 87652 106 X.
4. J. M. MUMFORD, N. M. JEDYNIAKIEWICZ. Principles of endodontics. 207 pag., geïll. Quintessence Publishing Co., Ltd., London, Chicago, Berlin, São Paulo, Tokyo 1988. Prijs \$ 50,—. ISBN 1 85097 006 8.
5. ONDER REDACTIE VAN J. D. PRESTON. Perspectives in Dental Ceramics. Proceedings of the fourth international Symposium on ceramics. 472 pag., 838 afb. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, Berlin, London, São Paulo, Tokyo, Hong Kong 1988. Prijs \$ 140,—. ISBN 0 86715 136 6.
6. E. WITT, M-E. GEHRKE. Leitfaden der kieferorthopädischen Technik. Tweede herziene druk. 264 pag., 252 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo und Tokio 1988. Prijs DM 198,—. ISBN 3 87652 9751.
7. R. E. GOLDSTEIN. Change your smile. Second edition. 254 pag., 425 ill. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, Sao Paulo, Hong Kong, Tokyo 1988. Prijs \$ 29,50. ISBN 0 86715 187 0.
8. A. SOLNIT, D. C. CURNUTTE. Occlusal Correction. Principles and Practice. 416 pag., 707 ill. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, Sao Paulo, Hong Kong, Tokyo 1988. Prijs \$ 120,—. ISBN 0 86715 161 7.